
ТВАРИННИЦТВО, КОРМОВИРОБНИЦТВО, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПЕРЕРОБКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

ANIMAL HUSBANDRY, FEED PRODUCTION,
STORAGE AND PROCESSING OF AGRICULTURAL PRODUCTS

УДК 636.39:631.11:338.43

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2026.149.1.21>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СТВОРЕННЯ МАЛОГО КОЗІВНИЧОГО ГОСПОДАРСТВА

Аверчева Н.О. – к.е.н.,

доцент кафедри соціальних та поведінкових наук,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
orcid.org/0000-0003-4534-693X

Корбич Н.М. – к.с.-г.н.,

доцент кафедри технологій виробництва та переробки с.-г. продукції
імені академіка В.Г. Пелиха,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
orcid.org/0000-0002-0266-8181

Кушнеренко В.Г. – к.с.-г.н.,

доцент кафедри ветеринарії, гігієни та розведення тварин імені В.П. Коваленка,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
orcid.org/0000-0003-1220-2972

Концепція державної цільової програми визначає розвиток малого козівництва стратегічним пріоритетом для продовольчої безпеки та відновлення сільських територій, акцентує увагу на технологічній модернізації ферм та підтримці переробної інфраструктури. Основною метою є підвищення конкурентоспроможності галузі на внутрішньому та європейському ринках шляхом системної фінансової підтримки та впровадження інноваційних стандартів якості.

Метою статті є організаційно-економічне обґрунтування доцільності створення та ефективного функціонування козиної ферми з повним циклом виробництва. Передбачається організація сучасного багатофункціонального кооперативу з вирощування кіз молочних порід з подальшою переробкою продукції (молоко, сири, м'ясо) та її реалізацією на місцевому ринку. Основна мета – задоволення попиту населення на екологічно чисту продукцію, створення робочих місць у сільській місцевості, отримання стабільного прибутку та розвиток сільськогосподарської кооперації.

© Аверчева Н.О., Корбич Н.М., Кушнеренко В.Г., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

У цілому обсяги виробництва молока за п'ять років становлять 1710 ц. Під час розрахунку обсягів виробництва молока враховано, що тривалість лактації – 10 міс., середній надій за цей період 600 кг. Вихід сиру залежить від рівня і якості годівлі кіз, що впливає на якість молока. У плані його визначено у розрахунку 1,2 кг на 10 кг молока. На основі плану виробництва розраховано обсяги доходів, які від реалізації кіз на м'ясо становлять в цілому 2400,9 тис. грн, а від реалізації козиного сиру – 19978,7 тис. грн.

За період реалізації проєкту середній прибуток кооперативу від основної діяльності становитиме 1925 тис. грн, а рівень рентабельності – 9,4%. На п'ятий рік планові показники прибутку перевищують 1700 тис. грн при рівні рентабельності 31,9%.

Отже, позитивні ефекти від реалізації проєкту мають комплексний характер і справляють синергетичний ефект на розвиток не тільки основного виробництва, а й добробут сільських територій, навколишнє соціально-культурне середовище.

Ключові слова: бізнес-планування, козівництво, організація, технологія, продукція, рентабельність.

Avercheva N.O., Korbych N.M., Kushnerenko V.H. Organizational and economic justification for establishing a small-scale goat farming enterprise

The concept of the state targeted program defines the development of small goat farming as a strategic priority for food security and the revitalization of rural areas, emphasizing the technological modernization of farms and support for processing infrastructure. The main goal is to increase the competitiveness of the industry in the domestic and European markets through systemic financial support and the implementation of innovative quality standards.

The aim of the work is to substantiate the feasibility of creating and efficiently operating a full-cycle goat farm. It envisions the organization of a modern multifunctional cooperative for raising dairy goat breeds, with subsequent processing of products (milk, cheeses, meat) and their sale on the local market. The main goal is to meet the population's demand for environmentally friendly products, create jobs in rural areas, generate stable profits, and develop agricultural cooperation.

In total, milk production volumes over five years amount to 1,710 centners. When calculating milk production volumes, it was taken into account that the lactation period is 10 months, with an average milk yield of 600 kg during this period. The cheese yield depends on the level and quality of goat feeding, which affects the quality of the milk. In the plan, it is determined at a rate of 1.2 kg per 10 kg of milk. Based on the production plan, revenue volumes were calculated, which from the sale of goats for meat total UAH 2,400.9 thousand, and from the sale of goat cheese – UAH 19,978.7 thousand.

During the project implementation period (five years), the cooperative's average profit from its core activities will be UAH 1,925 thousand, with a profitability level of 9.4%. In the fifth year, the planned profit indicators exceed UAH 1,700 thousand, with a profitability level of 31.9%.

Therefore, the positive effects of the project implementation are complex in nature and have a synergistic effect on the development of not only the main production but also the well-being of rural areas, as well as the environmental and socio-cultural environment.

Key words: business planning, goat farming, organization, technology, products, profitability.

Постанова проблеми. В Україні галузь козівництва не нова, однак, є прерогатива господарств населення, а у підприємствах не набула широкого розвитку. Водночас інтерес до цієї галузі поступово зростає: імпортується племінне поголів'я кіз, створюються нові фермерські господарства, а також активно популяризується здорове харчування на основі продуктів з козиного молока. Аналіз провідних вітчизняних наукових публікацій свідчить, що питання розвитку козівництва не набули активного поширення у практичній діяльності і недостатньо висвітлені в наукових дослідженнях [1, 2].

Галузь козівництва характеризується вищою собівартістю виробництва молока порівняно зі скотарством (приблизно у 2,5 рази), ціна реалізації козиного молока відповідно перевищує вартість коров'ячого у 3–5 разів. Це, разом із відносно низьким рівнем конкуренції, формує сприятливі передумови для розвитку козівництва як у малих фермерських господарствах, так і в сільськогосподарських

підприємствах. Крім економічної доцільності, козівництво має важливе соціальне значення, оскільки сприяє розвитку сільських територій та забезпечує зайнятість сільського населення. Конкурентні переваги козівництва обумовлені тим, що виробництво не вимагає значних початкових капіталовкладень, терміни окупності інвестицій менші, порівняно з молочним скотарством [3], що свідчить про можливість його ефективного розвитку і формування більш широкого сегменту ринку.

У світлі сучасних тенденцій розвитку галузі дане дослідження спрямоване на підвищення ролі козівництва у диверсифікації агробізнесу та вирішенні проблем рентабельності малих господарств, що є актуальним і підвищує науково-практичне значення публікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Промисловий розвиток козівництва в Україні почав активізуватися після 2011 р. Зокрема, у сільськогосподарських підприємствах поголів'я кіз у період з 2001 по 2011 рік зросло лише на 2,6 тис. голів, тоді як до 2018 р. збільшення становило вже близько 8 тис. голів. Чисельність козоматок за цей період також зростає: відповідно на 1,1 та 4,7 тис. голів. Водночас в особистих селянських господарствах утримується, як правило, від 1 до 50 кіз. Однак точність цих показників є відносною, оскільки Державна служба статистики України не наводить окремих даних щодо поголів'я кіз, а значна частина тварин особистих господарств населення, взагалі не підлягає офіційному обліку [1].

До початку повномасштабного вторгнення галузь козівництва в Україні демонструвала тенденцію до швидкого розвитку. Проте у період війни відзначено значний спад, що зумовлено, зокрема, окупацією і припиненням діяльності фермерських господарств, скороченням поголів'я тварин. На початок 2025 р. чисельність кіз в Україні становила близько 250 тис. голів, що приблизно на 15 % менше порівняно з 2021 р. Відповідно скоротилися й обсяги виробництва козячого молока – з 200 т у 2019 р. до 151,8 т у 2023 р., або на 24,1 % [5].

Концепція державної цільової програми визначає розвиток малого козівництва стратегічним пріоритетом для продовольчої безпеки та відновлення сільських територій, акцентує увагу на технологічній модернізації ферм та підтримці переробної інфраструктури. Програма вбачає основну мету у підвищенні конкурентоспроможності галузі на внутрішньому та європейському ринках шляхом системної фінансової підтримки та впровадження інноваційних стандартів якості [6].

Постановка завдання. Метою статті є організаційно-економічне обґрунтування доцільності створення та ефективного функціонування козиної ферми з повним циклом виробництва. Для досягнення мети поставлено такі завдання: розробити модель обороту стада та виробничий план на 5 років; визначити обсяги виробництва молока, сиру та м'яса; здійснити прогнозування доходів, витрат та рентабельності; оцінити економічні, соціальні та екологічні ефекти від реалізації проєкту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бізнес-планування обсягів виробництва продукції козівництва ґрунтується на технології утримання поголів'я та розрахунках показників обороту стада. Тому для цього необхідна взаємодія фахівців з технології виробництва продукції тваринництва та планово-економічних служб. Дослідження передбачає створення детальної 5-річної моделі розвитку козівництва у малих господарюючих суб'єктів аграрної сфери. Передбачається організація сучасного багатофункціонального кооперативу з вирощування кіз молочних порід з подальшою переробкою продукції (молоко, сири, м'ясо) та її реалізацією на місцевих ринках. Завдання кооперативу – задоволення попиту населення на

екологічно чисту продукцію, об'єднання дрібних виробників навколо ідеї захисту їх інтересів в складних умовах ринку; вирішення проблем зайнятості сільських територіальних громад; забезпечення стабільного рівня доходів і прибутків; активізація розвитку сільськогосподарської кооперації.

При розробці моделі використано методичні підходи Типового бізнес-плану створення та функціонування фермерського господарства (особистого селянського господарства), затверджений Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України у 2024 р., зокрема: формування обороту стада, розрахунок потреби в кормах, калькулювання витрат за статтями, визначення показників рентабельності [7, 8]. Технологічна модель господарства передбачає планування на основі нормативів: продуктивності кіз (надої молока від однієї козоматки, середньодобові прирости молодняку за віковими групами), відтворення і вибракування поголів'я. Що дозволяє оптимізувати структуру стада і досягти позитивних фінансових результатів.

Оборот стада передбачає планування руху поголів'я по кожній статеві-віковій групі протягом року. Структура стада при цьому формується відповідно до виробничого напрямку господарства. На основі таблиць по обороту стада визначають середньодобові прирости по статеві-вікових групах і обсяги валового виробництва, зокрема молока і загальних приростів (табл. 1).

За нашими розрахунками потенціал обороту стада дає можливості наростити поголів'я за п'ять років від 40 до 95 козоматок або у 2,37 рази. Загальне поголів'я зростає за цей період від 44 до 137 голів – у 3,11 рази. При розрахунках використані наступні нормативні показники продуктивності кіз: жива маса при народженні – 3,5 кг, жива маса цапів – 75 кг, жива маса козоматок – 55 кг. Термін відгодівлі молодняку до 6,5 місяців становить 195 днів.

Середньодобовий приріст у молочних порід (за звичайного вирощування) становить в 150–200 г/добу (у середньому – 175 г) до 3 міс, далі – 100–150 г/добу (у середньому 125 г). Таким чином, обсяги вирощування і реалізації приростів кіз (у живій масі) становлять у цілому за п'ять років 113,87 ц (табл. 1).

Таблиця 1

Виробничий план вирощування продукції козівництва

Показники	Роки						Всього
	перший	другий	третій	четвертий	п'ятий	шостий	
Кількість поголів'я кіз, усього, голів (на кінець року)	44	63	82	98	116	137	-
у тому числі козематки	40	40	59	66	80	95	-
Вирощено і реалізовано на забій (у живій масі), ц	-	12,48	13,23	25,59	28,38	34,19	113,87
Середній надій на одну козу, кг	-	6,00	4,07	5,36	4,95	5,05	-
Надій молока – всього, ц	-	240	240	354	396	480	1710
Вихід сиру, ц (у розрахунку 1,2 кг на 10 кг молока)	-	28,80	28,80	42,48	47,52	57,60	205,2

У перший рік реалізація молодняка на забій не передбачається, оскільки все поголів'я спрямовується на формування маточного стада та відтворення. У цілому обсяги виробництва молока за п'ять років становлять 1710 ц. Під час розрахунку обсягів виробництва молока враховано, що тривалість лактації – 10 міс., середній надій за цей період 600 кг. Коливання середньодобових надоїв по роках зумовлене зміною вікової структури стада: збільшенням частки первісток у окремі періоди та вибракуванням малопродуктивних тварин.

Вихід сиру залежить від рівня і якості годівлі кіз, що впливає на якість молока. У плані його визначено у розрахунку 1,2 кг на 10 кг молока.

На основі плану виробництва розраховано обсяги доходів господарства. Важливою складовою дослідження при бізнес-плануванні є визначення ціни реалізації продукції. Оскільки ринкову ситуацію передбачити досить складно і визначити ціни на п'ятирічний період також, за основу прийнято середньорічні темпи інфляції на рівні 10 %. В цілому початкова ринкова ціна на м'ясо кіз становить близько 150 грн, а на тверді сири як продукт переробки молока – від 700 до 1127,35 грн за 1 кг. В даному аспекті бажано розробити декілька альтернативних варіантів плану реалізації продукції за мінімальними і максимальними цінами, враховуючи вплив конкуренції на ринку та зміни кон'юнктури. Сума виручки від реалізації кіз на м'ясо становить всього 2400,9 тис. грн, а від реалізації козиного сиру – 19978,7 тис. грн (табл. 2).

Таблиця 2

План реалізації продукції і доходів

Показники	Роки						Всього
	перший	другий	третій	четвертий	п'ятий	шостий	
Вирощено і реалізовано на забій (у живій масі), ц	-	12,48	13,23	25,59	28,38	34,19	113,87
Середня ціна реалізації, грн / ц	150	165	180	200	220	240	-
Виручка від реалізації м'яса, тис. грн	-	205,9	238,2	511,8	624,4	820,6	2400,9
Обсяги реалізації сиру, ц (у розрахунку 1,2 кг на 10 кг молока)	-	28,80	28,80	42,48	47,52	57,60	205,2
Середня ціна реалізації сиру, грн / ц	70000	77000	84700	93170	102490	112735	-
Виручка від реалізації сиру, тис. грн	-	2217,6	2439,4	3957,9	4870,3	6493,5	19978,7
Всього виручка від реалізації продукції, тис. грн	-	2423,5	2677,6	4469,7	5494,7	7314,1	22379,6

Загальна сума виручки від реалізації продукції козівництва за роки реалізації проекту становить 22379,6 тис. грн, а за роками постійно зростає – від 2423,5 до 7314,1 тис. грн.

Збут продукції кооператив планує здійснювати на місцевих ринках та через мережу інтернет на основі просування власного бренду. Основні ринки збуту

продукції – географічна область розміщення господарства, проте масштаб інтернет-торгівлі дозволяє охопити різні регіони України. Крім того, Кооператив планує відкрити власні торговельні точки в районному центрі та на території козиної ферми.

Структура кормового раціону є важливою складовою планування витрат виробництва і повинна відповідати науково обґрунтованим нормам годівлі. Кормова база ферми формується на основі різних видів кормів – грубих, зелених, концентрованих. Загальна вартість кормів відображена у таблиці 3.

План витрат передбачає їх групування за статтями калькуляції і ґрунтується на прогнозуванні цінової ситуації на ринку ресурсів і, в першу чергу, кормів. Крім того, враховано суму амортизаційних нарахувань, які залежать від вартості будівель і споруд, обладнання і устаткування. При цьому по термінах використання основних засобів прийняті вимоги за Податковим Кодексом України [7].

Таблиця 3

Вартість кормів, грн

Види кормів	Роки				
	перший	другий	третій	четвертий	п'ятий
Сіно	304843	336515	534797	656513	866767
Концентровані	154449	170326	271986	335194	443434
Зелена маса	124344	139416	220050	270600	354600
Силос	39683	44493	70100	120615	250560
Крейда	3421	3763	6038	7373	9740
Сіль	1283	1410	2280	2770	3647
Премікс	21935	24125	38364	46837	61239
Замінник молока	52195	57395	92340	115452	152880
Підстилка	6240	9460	12250	16011	20709
Всього, грн	708393	786903	1248205	1571365	2163576
Всього, тис. грн	708,4	786,9	1248,2	1571,4	2163,6

За період реалізації проєкту (п'ять років.) середній прибуток кооперативу від основної діяльності становитиме 1925 тис. грн, а рівень рентабельності – 9,4 %. На п'ятий рік планові показники прибутку перевищують 1700 тис. грн при рівні рентабельності 31,9 % (рис. 1).

Рівень рентабельності проєкту виходить із зони збитковості на третій рік і зростає від -19,9 до 31,9 % (рис. 2).

У якості прогнозування ефективності діяльності Кооперативу будуть досягнені наступні цілі (табл. 4).

Висновки і пропозиції. Розроблена модель розвитку галузі козівництва на основі створення кооперативу є економічно доцільною. Господарство досягає прибутковості на третьому році реалізації проєкту. Проте, слід враховувати фактори ризику, зумовлені нестабільною ціновою ситуацією, низьким рівнем платоспроможності населення, змінами у державній політиці підтримки кооперативів і фермерських господарств. Збільшення масштабів виробництва дає можливість підвищити прибутковість і рентабельність даного проєкту.

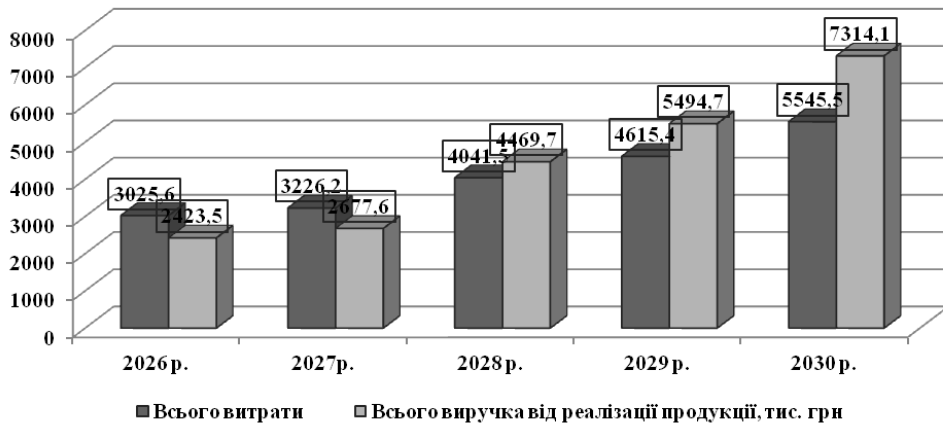

Рис. 1. Динаміка доходів і витрат за роками реалізації проекту, тис. грн.

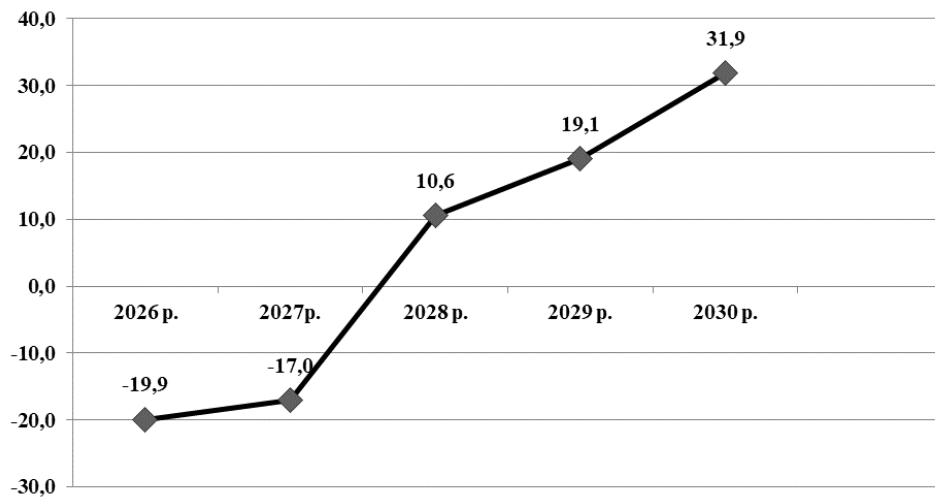

Рис. 2. Динаміка рівня рентабельності реалізації проекту, %.

Інтеграція технологічних і фінансових параметрів у розрахунках надає можливості створити деталізований 5-річний фінансовий прогноз, який передбачає врахування ринкової ситуації, аналіз цін на ринку ресурсів і продуктів, попиту і рівня конкуренції.

Позитивні ефекти від реалізації проекту мають комплексний характер і справляють синергетичний ефект на розвиток не тільки основного виробництва, а й добробут сільських територій, навколишнє на соціально-культурне середовище.

Таблиця 4

Напрями підвищення ефективності і цілі проєкту

Напрями	Цілі
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> – досягнення стабільного прибутку від виробництва і реалізації продукції переробки козиного молока та м'яса кіз; – розширення ринків збуту та створення локального бренду якісної продукції козівництва; – підвищення ефективності використання ресурсів (землі, кормів, обладнання); – створення конкурентоспроможного господарства на основі кооперації; – оптимізація витрат і зниження собівартості продукції на основі впровадження сучасних технологій.
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> – залучення працівників і фахівців у сільській місцевості, створення 5–7 постійних робочих місць; – підвищення рівня доходів власників бізнесу, членів кооперативу і населення; – популяризація здорового харчування через натуральні продукти і сегментація ринку; – сприяння розвитку фермерської культури та кооперації; – забезпечення продовольчої безпеки регіону.
Екологічні	<ul style="list-style-type: none"> – використання екологічно чистих технологій у годівлі та догляді за тваринами; – раціональне використання природних ресурсів (природних пасовищ, кормових угідь); – переробка та утилізація відходів із мінімальним впливом на довкілля; – збереження біорізноманіття та підтримка екологічної рівноваги у сільській місцевості; – поступовий перехід на органічні стандарти виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Федорович Є.І., Салига Ю.Т., Федорович В.В., Мазур Н.П., Боднар П.В. Розвиток козівництва в Україні. *Вісник аграрної науки: тваринництво, ветеринарна медицина*, 2022, № 2 (827) с. 42-49.
2. Попова В.О., Кернасюк В.Ю., Федяєв В.А., Леппа А.Л. Моніторинг проблем та тенденцій розвитку галузі козівництва в Україні. *Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування*. 2019. Вип. 3. С. 168–176.
3. Ващенко П. А., Слинько В. Г., Шаферівський Б. С., Мироненко О. І., Фесенко О. Г. Роль козівництва у забезпеченні продовольчої безпеки в умовах кліматичних змін. *Scientific Progress & Innovations*. 2025. № 28 (3). С. 140–145.
4. Козівництво набирає популярності, але є проблеми. *AgroTimes*. URL: <https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/kozivnyctvo-nabyraje-populyarnosti-ale-ye-problemy/> (дата звернення 15.03.2026).
5. Системна підтримка необхідна для розвитку козівництва в Україні. *Agroreview*. URL: <https://agroreview.com/en/newsen/livestock/system-support-necessary-for-the/> (дата звернення 15.03.2026).
6. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року. Розпорядження, Концепція: Кабінет Міністрів України [Чинний від 2025-01-31].
7. Групи основних засобів (класифікація основних засобів у податковому обліку, мінімальні строки амортизації згідно з ПКУ). *Buhoblik*. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/nalogi/nalog-na-pribyl/1000-grupi-osnovnix-zasobiv.html> (дата звернення 15.03.2026).

8. Про затвердження форми типового бізнес-плану створення та функціонування фермерського господарства (особистого селянського господарства): Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 02 квітня 2024 року № 1049 / Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/re41901?an=1> (дата звернення 15.03.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 01.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026
